

причиною злочинної дії може стати негативна поведінка самої жертви (ризикована, легковажна, провокаційна, розбещена і т. д.).

Література:

1. Кримінологія : підручник / О.М. Джужа, В.В. Василевич, Д.М. Тичина та ін. ; за заг. ред д-ра юрид. наук, проф. В.В. Чернея. Київ : ФОП Маслаков, 2020. 612 с.
2. Юрченко О. Ю. Роль віктимної поведінки потерпілих при вчиненні тяжких насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Юрченко Ольга Юріївна. Х., 2004. 188 с. С. 47.
3. Горбачевський В. Я. Віктимологічна характеристика жертви навмисного вбивства / В. Я. Горбачевський. *Віктимологічна профілактика окремих видів злочинів* : тези доповідей круглого столу (Київ, 29 квіт. 2014 р.) / ред. кол. О. М. Джужа, В. В. Василевич, Т. Л. Кальченко та ін. К. : Нац. акад. внутр. справ, 2014. С. 11–13.

СТАДІЇ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ УКРАЇНИ

Свинаренко Ю. П.

аспірант Класичного приватного університету

м. Запоріжжя, Україна

Як процес, ресоціалізація засуджених в місцях несвободи складається з низки органічно пов'язаних етапів, на яких відповідні суб'єкти забезпечують комплекс заходів необхідних для виправлення та ресоціалізації засуджених.

Кожний етап ресоціалізації засуджених має свої стадії. Проте враховуючи обраний нами предмет наукового дослідження – ресоціалізації засуджених саме в місцях несвободи України, вважаємо за необхідне розкрити його зміст та основні стадії.

Першу та основоположну стадію ресоціалізації засуджених в місцях несвободи становить процес соціальної адаптації (від лат. *adaptatio* – пристосування) засуджених до встановленого порядку виконання та відбування покарання (режиму), що являється надзвичайно складним процесом, оскільки колишні, наявні та набуті соціальні зв'язки засуджених, специфічні умови тримання в місцях несвободи, неписані

закони поведінки, боротьба груп за лідерство та вимоги адміністрації травмують їх психіку, впливають на трудову та соціальну активність засуджених, їх фізіологічний та психічний стан. [3, с. 142–143].

Соціально-психологічний ефект несвободи проявляється через відрив від сім'ї, колективу, рідних, близьких, знайомих, друзів. Засуджені, які потрапляють до установи виконання покарань, мають адаптуватися до нових соціальних зв'язків та взаємовідносин, де панує жорстокість, насильство, недовіра та озлобленість [3, с. 142–143].

До другої, найдовшої стадії ресоціалізації засуджених в місцях несвободи, слід віднести процес засвоєння засудженими основних засобів виправлення і ресоціалізації, а саме: відношення до встановленого порядку виконання та відбування покарання (режиму), суспільно корисної праці, соціально-виховної роботи, загальноосвітнього і професійно-технічного навчання та громадського впливу.

– Режим як засіб виправлення і ресоціалізації засуджених передбачає цілеспрямовану та спільну діяльність персоналу кримінально-виконавчих установ, спрямовану на формування особистості засудженого як повноправного члена суспільства, здатного виконувати вимоги загальнообов'язкових правил поведінки та забезпечувати їх реалізацію в межах особистого життя. Виправний вплив на поведінку засудженого через встановлений порядок виконання і відбування покарання (режим) повинен здійснюватись з урахуванням типів особистості, психологічних та індивідуальних особливостей, ступеня педагогічної занедбаності засуджених [5, с. 117].

– Суспільно-корисна праця, врегульована КВК України (ст.ст. 118–122) праця засуджених у місцях несвободи завжди була важливою передумовою ефективного засвоєння ними інших засобів виправлення і ресоціалізації [2; 4].

Чинне Кримінально-виконавче законодавство та відомчі нормативно правові акти (ст. 118 КВК України та п. 3.2 Інструкції про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі) працю засуджених в місцях несвободи поділяють на два типи: добровільна праця, яка є правом засуджених, а не їх обов'язком і за виконання якої вони отримують заробітні плати. та обов'язкова праця, яку поділяють на: оплатну працю, підставою залучення до якої є те, що засуджені до позбавлення волі, які мають заборгованість за виконавчими документами, зобов'язані працювати в місцях і на роботах, які визначаються адміністрацією колонії, до погашення такої заборгованості (ч. 2 ст. 118 КВК України); безоплатну працю де засуджені можуть залучатися без оплати праці лише до робіт з благоустрою колоній і прилеглих до них територій, а також поліпшення житлово-побутових умов засуджених або до допоміжних робіт із забезпечення колоній продовольством. До цих робіт засуджені залучаються в порядку

черговості, в неробочий час і не більш як на дві години на день (ч. 5 ст. 118 КВК України) [2].

– Соціально-виховна робота, являє собою цілеспрямовану діяльність персоналу органів і установ виконання покарань та інших соціальних інституцій спрямованих на забезпечення досягнення мети виправлення і ресоціалізації засуджених в місцях несвободи. Вона спрямована на формування та закріплення в засуджених прагнення до заняття суспільно корисною діяльністю, сумлінного ставлення до праці, дотримання вимог законів та інших прийнятих у суспільстві правил поведінки, підвищення їх загальноосвітнього і культурного рівнів (ст. 123 КВК України) [2].

– Загальноосвітнє і професійно-технічне навчання являється засобом нейтралізації стану фрустрації, компенсує дефіцит спілкування та впливу зовнішнього середовища в установах виконання покарань, надає засудженим можливість переосмислити свої життєві цінності і погляди, відновити втрачені соціальні риси, властиві повноправному члену суспільства, повернутися до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя [5, с. 126].

– Громадський вплив кримінально-виконавче законодавство України розглядає у двох аспектах: як допомогу органам та установам виконання покарань у виправленні засуджених і проведенні їми соціально-виховної роботи, яку надають об'єднання громадян та засоби масової інформації, релігійні та благодійні організації, окремі особи в порядку, встановленому КВК України і законами України та як громадський контроль за дотриманням прав засуджених під час виконання кримінальних покарань у виправних колоніях, арештних домах, виправних центрах та слідчих ізоляторах, що здійснюють спостережні комісії, які діють на підставі КВК України та Положення про спостережні комісії, а у виховних колоніях – піклувальними радами.

Виправлення засудженого являє собою третю і найважчу стадію пенітенціарного етапу ресоціалізації засуджених в місцях несвободи. Виправлення є необхідною умовою як ресоціалізації засуджених так і складовою мети покарання. Процес виправлення складають позитивні зміни, що спостерігаються в свідомості засуджених та сприяють усвідомленню ними характеру вчиненого діяння, наслідків, які воно завдало суспільству, та осуду, який виразився у засудженні до кримінального покарання. Такі зміни можуть проявитися лише в результаті усвідомлення засудженими своєї вини у вчиненому ним кримінальному правопорушенні та справедливості призначеного покарання. Усвідомлення засудженими своєї вини завжди є ознакою їхньої готовності розумово та психічно нести покарання [1, с. 186–187]. Основним показником засвоєння засудженими в місцях несвободи вказаного вище процесу є їх ступінь виправлення, що являє собою оціночну категорію

яку складають сукупність критеріїв, необхідних для оцінки ефективності комплексного застосування до засудженого основних засобів виправлення і ресоціалізації, що в свою чергу дозволяють зробити висновок про результати їх сприйняття засудженими.

Завершальною стадією пенітенціарного етапу ресоціалізації засуджених у місцях несвободи являється процес підготовки засуджених до звільнення, який повинен являти собою комплекс заходів, які здійснюються в період відбування покарання до засуджених в залежності від індивідуальних особливостей кожної особи направлений на забезпечення закріплення процесу свідомого відновлення засудженого в соціальному статусі повноправного члена суспільства та повернення його до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя на свободі.

Література:

1. Калашник Н. Г. Освіта як найважливіший чинник формування світогляду підлітків правопорушників в установах Державної кримінально-виконавчої служби України. URL: <http://www.n-kalashnik.com.ua/44>
2. Кутепов М.Ю. Проблеми соціальної адаптації та ресоціалізації осіб, звільнених із місць позбавлення волі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету* (Серія «Право») : зб. наук. пр. 2019. № 54, т. 2. С. 156–159. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/39759/1/ПРОБЛЕМИ%20СОЦІАЛЬНО%20І%20АДАПТАЦІЇ.pdf>
3. Неживець О.М. Ресоціалізація засуджених та осіб, звільнених з місць позбавлення волі : монографія / О.М. Неживець, Л.А. Жук, І.Л. Жук. Київ : Кондор, 2009. 222 с.
4. Про затвердження Інструкції про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі Наказ Міністерства юстиції України; Інструкція від 07.03.2013 № 396/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0387-13#Text>
5. Шкута О.О. Виправлення та ресоціалізація засуджених, які відбувають покарання у виправних колоніях середнього рівня безпеки : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Шкута Олег Олегович ; Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. Д., 2011. 237 арк.

ПРАВОВИЙ СТАТУС ЗАСУДЖЕНОГО У ВИХОВНІЙ КОЛОНІЇ УКРАЇНИ

Селезньов М. О.